

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

En vägledning för skola/elevhälsa,
ungdomsmottagning, socialtjänst och polis

Innehåll

Hedersrelaterat våld och förtryck - en vägledning för skola/elevhälsa, ungdomsmottagning, socialtjänst och polis	3
1. En vägledning	3
2. En mänsklig rättighet	3
3. Hedersrelaterat våld och förtryck	3
5. Bemötande	4
6. Säkerhet för den utsatta	4
6.1. Att tänka på vid kontakt med vårdnadshavare	5
7. Anlita tolk	5
8. Skolans roll i arbetet	6
8.1. Att tänka på	6
8.2. Vid misstanke om hedersrelaterat förtryck och våld för omyndig elev	8
8.3. Vid misstanke om hedersrelaterat förtryck och våld för myndig elev	8
8.4. Bortförd mot sin vilja	9
8.5. Hälsosamtal för elever i åk 8 och åk 1 gymnasium, se bilaga	9
9. Ungdomsmottagningens roll i arbetet	10
9.1. Ungdomsmottagningens värdegrund	10
9.2. Utåtriktat arbete	10
9.3. Kompetens	11
9.4. Screening – frågor om sexuell hälsa och erfarenhet av våld	11
9.5. Ärendehantering på ungdomsmottagningen	12
9.6. Frågor vid misstanke eller uttalad hedersrelaterat våld och förtryck	13
9.7. Sekretess	13
10. Socialtjänstens ansvar och uppdrag	15
10.1. Förhandsbedömning	15
10.2. Utredning	16
10.3. Riskbedömning	18
10.4. Att tänka på inför det fortsatta arbetet	18
10.5. Barnets bästa i främsta rummet	18
10.6. Myndig ungdom	19
10.7. Säkerhet	19

11. Polisen	19
12. Könsstymning.....	20
12.1 Våga fråga.....	20
Kontaktuppgifter för yrkesverksamma	22
Kontaktuppgifter för utsatta.....	23
Källor, hänvisningar och användbara länkar	26

Hedersrelaterat våld och förtryck

- en vägledning för skola/elevhälsa, ungdomsmottagning, socialtjänst och polis

1. En vägledning

Denna vägledning är framtagen av Resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck Barnhus Fyrbodalen. Förhoppningen är att den kan utgöra ett underlag i respektive verksamhet och kommun för att ta fram lokala rutiner och ge ett mer jämlikt stöd för de som är utsatta och eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck är en komplex problematik och mycket händer inom området i form av kunskap, metodstöd och framtagande av rutiner. Vägledningen bör därför ses som ett dokument som revideras efter hand. I litteraturlistan finns tips att för att hämta ytterligare kunskap.

2. En mänsklig rättighet

Hedersrelaterat våld och förtryck strider mot mänskliga rättigheter. Alla har samma rätt och lika värde.

I FN:s generalförsamlings resolution om avskaffande av brott mot kvinnor i hederns namn (Resolution 55/66) fastställs att stater har en skyldighet att förebygga, utreda och åtala brott och erbjuda skydd till de som utsätts. Att inte göra detta utgör enligt resolutionen ett brott mot mänskliga rättigheter.

I regeringens handlingsplan 2007/08:39 fastslås att mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är oacceptabelt och strävan är att våldet ska upphöra.

Barnkonventionen blev lag 1 januari 2020. Denna stärker barns mänskliga rättigheter i praktiken. Barnkonventionen syftar till att ge alla barn oavsett bakgrund rätt att bli behandlad med respekt och att få komma till tals. Det ska det i alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa och det skall vidtas alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning.

3. Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap, könsstympning av flickor och kvinnor bygger på starkt patriarkala och heteronormativa föreställningar. Kontroll av flickors och kvinnors sexualitet är central och knuten till kollektivet. Familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas flera förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män, flickor och pojkar och HBTQ-personer.

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) drabbar framför allt flickor och unga kvinnor, men även pojkar och män. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan offer och förövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta. Det kan till exempel vara mödrar och unga män som känner sig pressade att sätta familjen före individen.

För flickor kan det handla om att vara tvungen att gå direkt hem efter skolan, att inte få vara med på lektionerna i alla skolämnen, inte få delta i fritidsaktiviteter, inte få välja sina vänner eller framtida partner. Det kan handla om könsstympning eller att bli bortförd mot sin vilja.

Förtrycket av pojkar och unga män kan ta sig andra uttryck än det som drabbar flickor och kvinnor. Pojkar och unga män kan till exempel bli tvungna att bevaka till exempel sina systrar eller sin mamma. De riskerar även att bli bortförda och bortgifta.

När våldsutsatta söker hjälp så blir många involverade. Ju bättre samverkan fungerar desto större möjligheter att den utsatta får rätt stöd. Vid behov kan socialtjänsten, Resurscentrum och andra instanser som finns med i kontaktlista konsulteras.

5. Bemötande

Ett gott professionellt bemötande kan bidra till att personen vågar berätta om sin situation. Genom att se till att hen blir trygg i relationen kan vi få dem att våga berätta mer.

En tillitsfull relation är avgörande vid svåra samtal. Många kommer från kulturer där det är tabu att prata om hälsa, sexualitet och könsorgan. Vid samtalet behöver hen få veta att det finns hjälp att få och att livskvalitén kan förbättras. Det är inte ovanligt att den utsatta vill ha med sig en stödperson på möten. Det är viktigt att säkerställa att det är den utsattas egen vilja och inte något som påtvingats hen.

6. Säkerhet för den utsatta

Säkerhetsaspekten är oerhört viktig när en person är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt att vara flexibel och att säkerhetsåtgärderna anpassas efter den utsattas individuella behov och var i processen hen befinner sig. För en person som är hårt kontrollerad kan flexibla lösningar, exempelvis när det gäller val av mötesplats, vara den enda möjligheten att kunna få en första fysisk kontakt och initial hjälp.

Behovet kan se olika ut och därför ska även åtgärderna kring den utsattas säkerhet anpassas efter omständigheterna. Läs mer under socialtjänsten och kontakta vid behov Länsstyrelsens nationella stödtelefon 010-223 57 60 eller Resurscentrum Barnahus Fyrbodalen 0520 – 49 67 08 för råd.

6.1. Att tänka på vid kontakt med vårdnadshavare

Att etablera ett gott samarbete med vårdnadshavare får aldrig gå före arbetet med att skydda och stödja personer som kan vara utsatta. Det är viktigt att den utsatte känner till sina rättigheter och vet att skola och socialtjänst inte kompromissar till förmån för föräldrarnas eller släktens värderingar. I ett professionellt bemötande måste det framgå tydligt att lagstiftningen följs och den unges rättigheter bevakas. Det går det inte att förvänta sig att hen klarar av att stå på sig i alla lägen gentemot vårdnadshavare, släkt och vänner.

7. Anlita tolk

I vissa fall kan en tolk behövas för att göra en muntlig tolkning eller en skriftlig översättning. En myndighet bör anlita tolk när man har att göra med någon som inte behärskar svenska. Utöver ordinarie rutiner för tolkanvändning behöver en ta hänsyn till följande:

- Efterfråga i första hand en auktoriserad tolk. Det går att söka tolkar via Kammarkollegiets webbplats om den upphandlade tolkförmedlingen har svårt att erbjuda tolk med rätt kompetens. <https://www.kammarkollegiet.se/vara-tjanster/tolk/hitta-tolk-i-vart-register>
- I första hand bör telefontolk användas, detta gör mötet mer anonymt. Lyssna in vad den utsatta är mest bekväm med. Fråga om önskemål om tolken skall närvara, vara med på telefonen och om tolkens kön. Ur en säkerhetsaspekt är det den yrkesverksamma som gör bedömningen av tolkningen.
- Om möjligt, meddela namnet på tolken i förväg. Detta gör att den utsatta har möjlighet att säga ifrån om det är en tolk som inte kan användas. Det kan, exempelvis vara så att tolken är bekant med den utsattas sociala nätverk -familj, släkt eller andra i området. Det är mycket viktigt att tolken är neutral och professionell. Tolken får inte vara ett hot genom att sprida rykten eller ta kontakt med den utsattas familj, släkt eller bekantskapskrets.
- Nämn aldrig namn eller platser vid tolksamtalet. Använd gärna papper och penna. Rita och skriv det som inte går att benämna med ord. En kan även använda Pictobilder eller trädockor. Inled tolksamtalet med att informera om hur samtalet skall genomföras. Kom överens om ett tecken som den utsatta kan göra om tolken frågar olämpliga saker och om samtalet behöver avslutas. Ta därefter kontakt med tolkförmedlaren och framför klagomål.

8. Skolans roll i arbetet

Hur kan skolan arbeta med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck? Skolverket ser det som ett arbete på tre nivåer, där skolpersonalen ofta behöver arbeta parallellt.

1. Att nå alla flickor och pojkar i skolan och deras föräldrar
2. Att upptäcka utsatthet hos flickor och pojkar
3. Att ge stöd och skydd i akuta situationer

(Skolverket 2010).

De två första nivåerna, som handlar om det främjande och förebyggande arbetet, är i högsta grad centrala för skolan. När det gäller akut skydd och stöd kan det handla om samtalsstöd anmälan till socialtjänsten och att inte ta kontakt med vårdnadshavare. Se mer 8.2 och 8.3.

8.1. Att tänka på

Skolan som träffar alla elever har en viktig roll att dels arbeta förebyggande och hälsofrämjande och dels att upptäcka de elever som lever i utsatthet. När det gäller förebyggande och främjande insatser följer här några tips i det arbetet.

- Informera eleverna och vårdnadshavare om att skolan är till för barnen. Den enskilda eleven ska inte kontrolleras i skolan, varken av syskon eller av släktingar.
- I skolplikten ingår obligatoriskt deltagande i samtliga skolämnen. Det gäller oavsett vårdnadshavares önskemål eller krav om befrielse från till exempel undervisning om sex och samlevnad, simning, hemkunskap och bild.
- Skolan skall stärka eleverna till att välja sina egna liv och utbilda om bland annat mänskliga rättigheter, flickor och kvinnors rättigheter, barnkonventionen, delaktighet och lika värde.
- Skolsköterskans hälsosamtal är viktig för att uppmärksamma utsatta flickor och informera om att det finns stöd och hjälp att få för dem som blivit utsatt för eller riskerar att utsättas för könsstympning. I ett förebyggande arbete ska flickan få veta vilka rättigheter hon har och att könsstympning är förbjudet enligt svensk lag (Lag 1982:216 1 §).
- Skolan skall förmedla kunskap om flickors och pojkars sexualitet och rätt till sin egen kropp.
- Elevhälsan ska ha goda kunskaper om hedersrelaterat våld och jobba aktivt för att förebygga och hjälpa elever som är i riskzonen och tidigt upptäcka mönster.
- För många barn och unga innebär lovet en härlig ledighet. Tyvärr gäller detta inte för alla. Det finns de som riskerar att bli bortförda för eventuellt tvångsgifte, kvinnlig könsstympning eller i uppfostringsyfte. De som möter barn och unga behöver vara extra lyhörda inför de längre skolloven.

- Samarbeta inom elevhälsan och konsultera gärna, socialtjänsten, Resurscentrum, eller annan instans i kontaktlistan.
- Kom ihåg skyldigheten att vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa genast göra en anmälan till socialtjänsten. (Socialtjänstlagen 14 kap. 1 §) När du gör en anmälan kontakta socialtjänsten i din kommun. Konsultera gärna Resurscentrum inför anmälan.
- Av säkerhetsskäl ska skolan inte informera vårdnadshavarna om att en anmälan är gjord.
- Dokumentera för att lättare kunna skapa en helhetsbild av elevens hela livssituation.
- I ärenden där hot och våld förekommer är det en risk i sig att söka hjälp och berätta om sin situation för utomstående. Detta bör särskilt tas i beaktande när det gäller ärenden i en hederskontext.
- Samverka med övriga myndigheter för ett snabbt och effektivt arbete. Fokus ska ligga på att skydda den utsatte.
- Informera alltid rektor att elev lever i hederskontext.

Var uppmärksam på följande signaler:

Det är inte alltid så att ungdomar själva signalerar att de mår dåligt. Det är vuxnas ansvar att våga fråga och se till den ungas livssituation i sin helhet. Det finns några saker att vara särskilt uppmärksam på när det gäller barn och unga som är utsatta, eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Nedan följer några exempel där elev:

- Inte får delta i aktiviteter eller skolutflykter.
- Får försämrade motivation och koncentration.
- Har psykosomatiska symtom såsom huvudvärk, magvärk och illamående.
- Är utsatt av bevakning av en annan elev.
- Upplever rädsla att inte passa tider.
- Inte har några eller få kamrater
- Inte har fritidsaktiviteter utanför skolan.
- Talar i termer av "vår kultur kräver".
- Inte får ha mobil eller välja klädsel själv.
- Är rädd för att berätta hemma om sin homo- bi- eller transsexualitet.
- Är rädd om hemmet får reda på att de haft sexuellt umgänge med någon.
- Inte vågar berätta om pojkvän/flickvän.

Tänk också på:

- Om samma okända bil cirkulerar återkommande kring skolan.
- Ett telefonsamtal från okänd som söker elev för telefonnummer och/eller adress.
- En ledighetsansökan för att resa till hemlandet.
- Elev som inte återkommer till skolan efter lov.
- Planer på äktenskap

8.2. Vid misstanke om hedersrelaterat förtryck och våld för omyndig elev

- Ta elevens information på stort allvar, lyssna aktivt och ge stöd.
- Det är viktigt att tänka på att ge personen möjlighet att själv berätta om sin situation.
- Konsultera och samverka vid behov med skolans eventuella resursperson eller elevhälsoteamet. Konsultera även vid behov Resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Nationella kompetensteamet, TRIS eller GAPF, se info i kontaktlistan.
- Gör anmälan till socialtjänst och eventuellt polisen. Anmälan ska göras skriftligt. Dokumentera allt rörande eleven.
- Av säkerhetsskäl ska skolan inte informera vårdnadshavarna om att en anmälan är gjord.
- Vid behov komplettera den ungas berättelse med uppgifter från olika professionella, som läkare, lärare eller annan skolpersonal, terapeuter och andra. Det är viktigt att belysa tidigare våld inklusive våld mot syskon och förälder. Det är viktigt att meddela allt som framkommer för att socialtjänsten ska kunna bedöma skyddsbehovet.

8.3. Vid misstanke om hedersrelaterat förtryck och våld för myndig elev

- Ta elevens information på stort allvar, lyssna aktivt och ge stöd.
- Det är viktigt att tänka på att ge personen möjlighet att själv berätta om sin situation.
- Informera eleven om den oro som finns angående levnadssituation och ev. hotbild/förtryck.
- Konsultera skolans eventuella resursperson eller elevhälsoteamet. Konsultera och samverka även vid behov Resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Nationella kompetensteamet, TRIS eller GAPF, se info i kontaktlistan.
- Informera eleven vilket stöd och skydd han/hon kan få från exempelvis socialtjänst och polis.
- Dokumentera allt rörande eleven Vid behov komplettera den ungas berättelse med uppgifter från olika professionella, som läkare, lärare eller annan skolpersonal, terapeuter och andra. Det är även angeläget att belysa tidigare våld, inklusive mot syskon och förälder. Det är oerhört viktigt att meddela allt som framkommer för att socialtjänsten ska kunna bedöma skyddsbehovet.
- Vid akut situation med risk för elevens liv – agera omedelbart och gör anmälan till socialtjänst och/eller polis.
- Vid behov, ställ upp som stöd vid myndighetskontakt.
- Följ upp att eleven får det stöd och skydd han/ hon behöver och har rätt till
- Med stigande ålder begränsas ungdomar som lever i en hederskultur successivt. Viktigt att ta hänsyn till flickans eller pojkens sexuella läggning, eftersom homo-, bi- och transsexualitet kan innebära att hedersproblematiken ytterligare förstärks.

8.4 Bortförd mot sin vilja

För många barn och unga innebär lovet en härlig ledighet. Tyvärr gäller detta inte för alla. Det finns de som riskerar att bli bortförda för eventuellt tvångsgifte, könsstympning eller i uppfostringsyfte. De som möter barn och unga i sitt arbete behöver vara extra lyhörd inför sommarlovet.

Kom ihåg skyldigheten att vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa genast göra en anmälan till socialtjänsten. (Socialtjänstlagen 14 kap. 1 §) När du gör en anmälan kontakta socialtjänsten i din kommun. Av säkerhetsskäl ska vårdnadshavarna inte informeras om att en anmälan är gjord.

Kvinnlig könsstympning och tvångsgifte är brottsliga handlingar, även redan på planeringsstadiet. Vid misstanke om brott gör en polisanmälan, telefonnummer 114 14. Är situationen akut ring istället 112.

För råd och vägledning i konkreta ärenden, Kontakta Nationella kompetensteamets stödtelefon på tel. 010-223 57 60 och/eller Utrikesdepartementets jourtelefon 08-405 50 05. Det går också bra att konsultera Resurscentrum.

8.5 Hälsosamtal för elever i åk 8 och åk 1 gymnasium, se bilaga.

9. Ungdomsmottagningens roll i arbetet

Ungdomsmottagningen har till uppgift att på den unges uppdrag förmedla kunskap, ge information, stöd och behandling samt genomföra tidiga insatser inom området sexuell, reproduktiv, psykisk och psykosocial hälsa. Ungdomsmottagningen ska uppmärksamma och medvetandegöra riskfyllda levnadsvanor, såsom till exempel riskbruk av alkohol, droger, sex, spel.

Verksamheten vid ungdomsmottagning ska utgå från lokala förutsättningar och ungdomars behov och ha ett normkritiskt förhållningssätt.

Ungdomsmottagningarnas målgrupp är ungdomar och unga vuxna, med de likheter och olikheter som var och en i denna heterogena grupp uppvisar. Ungdomsmottagningen är till för alla unga till och med 24 år.

Verksamheten utformas utifrån "Inriktningsdokument för Ungdomsmottagningar i Västra Götaland 2018-2022" och arbetar enligt ett kvalitetsledningssystem som är ISO certifierat enligt SS-EN ISO 9001:2015

- Alla ungdomar ska kunna få hjälp och bli stärkta i övergången mellan ungdom och vuxenliv.
- Ungdomsmottagningen ska vara en lättillgänglig arena för ungdomarna, där ungdomars behov och de lokala förutsättningarna ska vara i fokus
- Alla unga ska uppfatta att ungdomsmottagningen arbetar på den unges uppdrag.
- Alla unga har utifrån ett rättighetsperspektiv rätt till information, kunskap, stöd och behandling inom ungdomsmottagningen. En psykosocial, psykologisk och medicinsk helhetssyn ska prägla verksamheten.
- Ungas fysiska och psykiska hälsa ska förbättras
- Ungas sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter ska stärkas.

Hedersrelaterat våld och förtryck som drabbar flickor, unga kvinnor, pojkar och unga män är frågor som ungdomsmottagningarna i Fyrbodalen, liksom i övriga Västra Götaland Region arbetar med.

9.1. Ungdomsmottagningens värdegrund

Ungdomsmottagningen utgår från FN:s förklaring gällande Mänskliga rättigheter och barnkonventionens fyra grundprinciper. De fyra principerna gällande barnets rättigheter är att inte diskrimineras, barnets bästa i främsta rummet, barnets rätt till liv och utveckling samt barnets rätt att få uttrycka sina åsikter.

9.2. Utåtriktat arbete

Ungdomsmottagningarna ska i sitt utåtriktade arbete eftersträva att finnas där ungdomarna är. Minst en gång under högstadietiden ska alla elever få göra ett besök på ungdomsmottagning för att få information om verksamheten. Det är angeläget att på högstadie- och gymnasienivå arbeta strukturerat där ungdomarna aktivt får möjlighet att diskutera olika ämnen inom sexuell och reproduktiv hälsa, levnadsvanor samt psykisk hälsa. Ungdomsmottagningens utåtriktade arbete kan även inkludera yngre åldrar.

9.3. Kompetens

För att definieras som ungdomsmottagning ska personalgruppen bestå av barnmorska, kurator/socionom och/eller psykolog samt läkare. Mottagningarna kan ha tillgång till andra personalkategorier. En central förutsättning för ungdomsmottagningens verksamhet är att företrädare för de medicinska, sociala och psykologiska kompetenserna har ett nära samarbete och tvärprofessionellt arbetssätt.

(källa utdrag ur Inriktningsdokument för Ungdomsmottagningar i Västra Götaland 2018-2022).

9.4. Screening – frågor om sexuell hälsa och erfarenhet av våld

Sexit är ett screeninginstrument som tar upp frågor om sexuell hälsa och erfarenhet av våld. Detta verktyg kan användas vid besök på ungdomsmottagningen. Frågor om alkohol och droger finns också med.

Sexit är utvecklat av Kunskapscentrum för sexuell hälsa Västra Götalandsregionen.

Se bilaga.

9.5. Ärendehantering på ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningarna i Västra Götaland regionen arbetar utifrån kvalitetsledningssystemets arbetsflöde Heder.

Arbetsflödet visar bland annat riktlinjer för bemötande av flickor/kvinnor som utsatts för könsstypning och regionala medicinska riktlinjer hedersrelaterat våld och förtryck.

- Vid misstanke om hedersrelaterat våld gör ungdomsmottagningen en bedömning gällande hot och risk för den utsatte. För riskbedömning används t ex Patriark eller Sara.
- Bedöm om orosanmälan till socialtjänsten ska göras. Vid oro för barn under 18 år görs anmälan till socialtjänst enligt 14 kap.1 § socialtjänstlagen (SoL). Den unge informeras om att orosanmälan görs och om bakgrunden till anmälan. Är den unge över 18 år behövs samtycke av den unge för att ta en kontakt med Socialtjänsten. Kontakt kan tas med Resurscentrum för konsultation i ärendet, men också före en eventuell orosanmälan görs.
- Av säkerhetsskäl ska inte vårdnadshavarna informeras om att en anmälan är gjord. Om den unge kan erbjudas samtal på ungdomsmottagningen tas det en gemensam ställning till innehållet i samråd med den unge. Ungdomsmottagningen kan erbjuda råd, stöd och behandling ur ett medicinskt, sexuellt, psykiskt och socialt perspektiv. Det finns också möjlighet att hjälpa till att hänvisa till annan instans om behov finns.

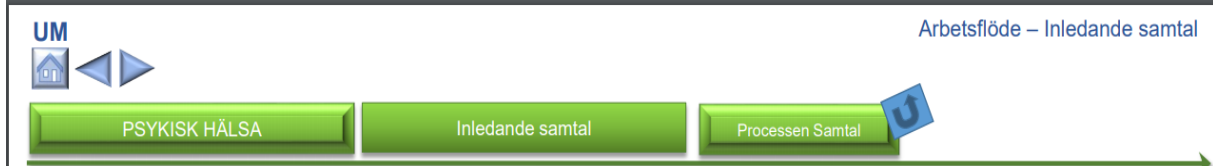
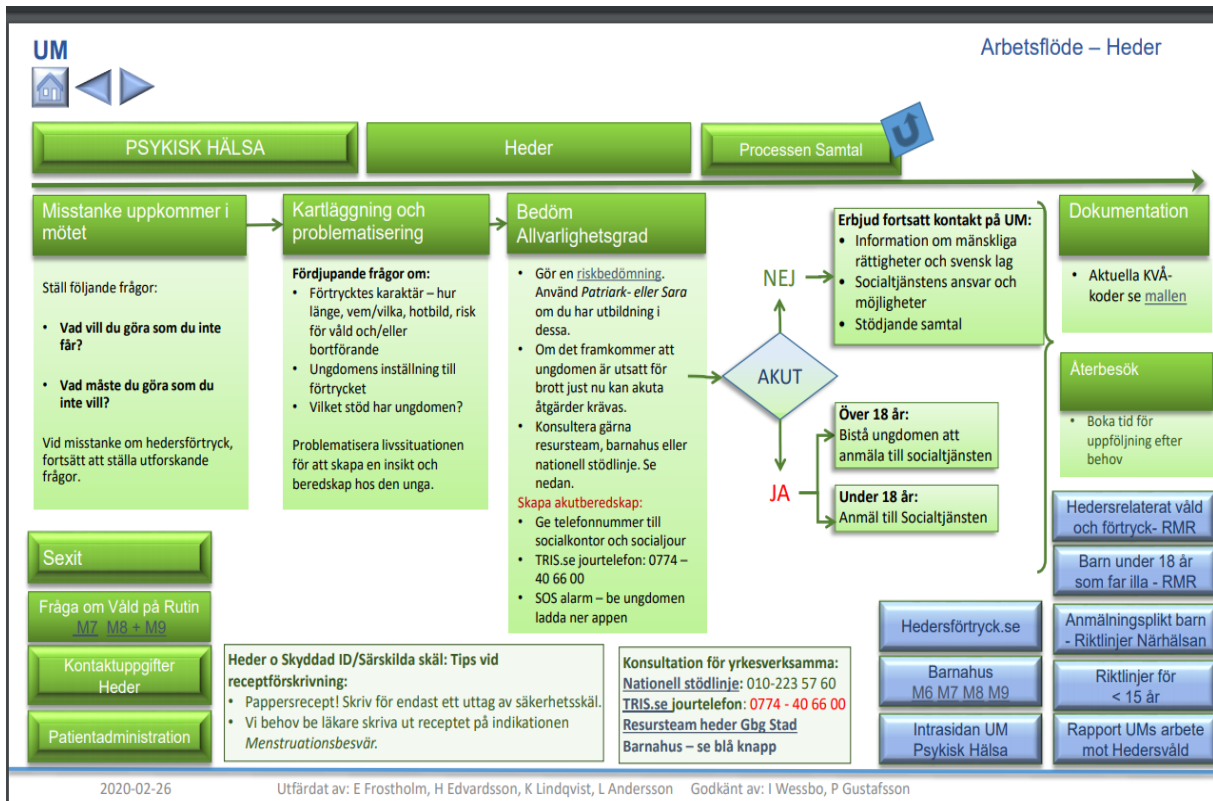
9.6. Frågor vid misstanke eller uttalad hedersrelaterat våld och förtryck.

- Får du välja själv vad du vill göra efter skolan? Ex. fritidsaktivitet, kompisar mm
- Får du välja dina vänner? Eller vad ni gör tillsammans?
- Får du ha vänner av motsatt kön?
- Får du ta hem vänner?
- Får du välja vilka kläder du vill? Eller hur du ska se ut?
- Får du välja partner själv?
- Har du en partner? Vet familjen om det? Vad är/skulle familjens reaktion vara på att du har en partner?
- Hur ser din familj på sex före äktenskap?
- Hur ser du din framtid? Vad vill du med ex; utbildning, jobb, bostad? Vad vill familjen?
- Har någon pratat om att du ska gifta dig?
- Får du välja vem du ska gifta dig med eller leva tillsammans med som vuxen?
- Får du välja religion eller livsåskådning?
- Får du välja ideologisk eller politisk uppfattning?
- Har du syskon, yngre, äldre? Gäller samma regler för dem?

9.7. Sekretess

Vid kontakt med ungdomsmottagningen är det viktigt att säkerställa sekretess och informera om sekretess.

- Klargör om den unge önskar bli kontaktad och i så fall hur. Fungerar det t ex att ringa upp den unge, skicka sms som påminner om tider, skicka brev hem. Önskar den unge att kontakt förmedlas genom en annan person.
- Det är viktigt att erbjuda den unge tider på mottagningen som gör det möjligt att besök kan hållas privata.
- Ta ställning till hur dokumentationen i journalsystemet görs.

10. Socialtjänstens ansvar och uppdrag

Socialtjänsten har ett tydligt ansvar för och uppdrag att ge stöd och hjälp till dem som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta går att läsa om i 5 kap. 11 § SoL. Både socialtjänstlagen och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ger stora möjligheter att stödja, hjälpa och skydda de som är utsatta för hedersrelaterat våld. För att detta ska fungera i praktiken är det viktigt att socialsekreterare har tillräckliga kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck, dess mekanismer och konsekvenser av våldet. Utgångspunkten för arbetet måste alltid vara att aldrig göra avkall på de utsattas rättigheter, oavsett om de är barn eller vuxna.

Vägledningen är tänkt att belysa förhållanden som är viktiga att tänka på i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck inom individ- och familjeomsorgen. Den är ett komplement till ordinarie rutiner och metodstöd som berör barn och unga.

10.1. Förhandsbedömning

En skyddsbedömning ska göras inom 24 timmar efter att en anmälan inkommit till socialtjänsten. I den akuta fasen är det viktigt att hotet mot den unga utreds så att hen får adekvat skydd och hotreducerande åtgärder som sätts in vid behov.

Våga göra skillnad sidan 61.

- Ta reda på eventuell tidigare kännedom inom socialtjänsten. Kontakta anmälaren om informationen i anmälan behöver förtydligas.
- Kontakta Resurscentrum för konsultation för att säkerställa handläggningen av ärendet och få stöd i att den sker utifrån de speciella behov som kan uppstå vid ärende där hedersrelaterat våld kan förekomma. Det kan till exempel handla om hur kontakten med ungdomen ska ske, vad för frågor som är viktigt att ställa för att kunna göra en noggrann skyddsbedömning och när en kontakt med vårdnadshavare ska tas.
- Tiden för en förhandsbedömning är 14 dagar. Förhandsbedömningstiden bör användas aktivt för att göra en probleminventering och bedömning av skyddsbehov tillsammans med den unge. Framkommer det att den unge kan vara utsatt för våld eller bevittnat våld av eller mot närstående ska alltid en utredning inledas omedelbart.
- Det kan finnas behov av klargörande samtal med den unge. Överväg om och hur en kontakt kan ske utan att föräldrar informeras om detta. Är ungdomen fyllda 15 år är en egen part och har rätt att söka bistånd från socialtjänsten. Viktiga delar i förhandsbedömningen är probleminventering och bedömning av skyddsbehov och då behöver ungdomens berättelse och upplevelse komma fram.
- Bemötandet av ungdomen är avgörande för hur mycket hen vågar berätta om sin situation för socialtjänsten. I kontakten med ungdomen är det viktigt att informera om socialtjänstens roll och om ramarna för mötet. Under tiden för förhandsbedömningen är det viktigt att berätta om vad socialtjänsten kan erbjuda för hjälp och skydd samt om hur en utredning går till. Använd tolk vid behov, se kap 7. Var försiktig med att använda ungdomens/familjens namn.
- Var tydlig med information om vad socialtjänsten gör, rita och visa. Ungdomen kanske känner sig tryggare om den har med sig en trygghetsperson från t. ex skolan

som deltar vid mötet. Dokumentera noga vad som sägs. Gör upp en plan för hur socialtjänsten vid behov på ett säkert sätt kan ta kontakt med ungdomen. Förse ungdomen med aktuella telefonnummer vid en akut situation.

- Om socialtjänsten beslutar att utredning ska inledas är det viktigt att ungdomen får information om när och hur vårdnadshavarna kommer att informeras av socialtjänsten. Om ungdomen är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck kan det påverka skyddsbehovet och en ny skyddsbedömning ska göras. Ungdomen kan vara i behov av skydd när en kontakt med vårdnadshavare tas. Vid behov sekretessmarkera hela/delar av anmälan. Sekretess gäller till skydd för barn i förhållande till vårdnadshavare om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavare. (12 kap 3 § första stycket, Offentlighet och sekretesslagen (2009:400)).
- Om socialtjänsten beslutar att inte inleda utredning efter en förhandsbedömning finns det ingen bestämmelse som säger att socialtjänsten har skyldighet att underrätta ungdomen och vårdnadshavare om att inte inleda utredning. Att informera vårdnadshavare om att ungdomen haft kontakt med Socialtjänsten kan utgöra en risk för ungdomen. Socialtjänsten kan också besluta om att inte informera vårdnadshavare om innehåll i anmälan utifrån sekretesslagstiftning (se ovan).

Exempel på frågor:

- Vad vill du göra som du inte får?
- Vad måste du göra som du inte vill?
- Alla familjer har regler, vilka regler är viktiga i din familj?
- Har du varit utsatt för våld, hot eller kränkningar? Specificera
- Vem utsätter dig? I vilka situationer/motiv? Hur länge har det pågått?
- Är du rädd? Vad är du rädd för kan hända?
- Är du gift eller bortlovad till någon?
- Är någon mer i familjen utsatt?
- Vem bestämmer vad och över vem i familjen/slakten?

10.2. Utredning

- En utredning ska alltid inledas omedelbart om det finns en misstanke om att ett barn kan vara utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.
- Är ungdomen i behov av akut skydd kan ungdomen behöva omhändertas enligt 6 § LVU. Vid placering kan placeringsort behöva hemlighållas vilket LVU lagstiftningen ger möjlighet till. Det är inte möjligt att placera ett barn som har behov av omfattande skydd enligt socialtjänstlagen (SOL). Föräldrar kan inte samtycka till att placeringsorten hemlighålls enligt gällande lagstiftning.
- I ett initialt skede vid ett omedelbart omhändertagande får det inte ske någon kontakt mellan familj och ungdom. LVU lagstiftningen ger nämnden möjlighet att

besluta om umgänges begränsning. Ungdomen kan mycket lätt påverkas av familjen för att en ska ta tillbaka sin berättelse vilket är en anledning till att begränsa kontakten mellan ungdom och familj.

- Ett högt säkerhets- och skyddstänk behövs runt ungdomen. Tänk på det lokala skyddet i dokumentationssystem. Kollegor som inte arbetar i ärendet ska inte ha onödig information, använd anonyma bilar, telefontolkar mm. Se säkerhet 10.7.
- Utredningen genomförs enligt BBIC- barns behov i centrum med kompletterande frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. (se nedan) Alla samtal sker enskilt med respektive vårdnadshavare och barn, anteckna nog vad som sägs, gå igenom anteckningarna och fråga om uppgifterna stämmer. Jämför uppgifterna som parterna gett.
- Utgå ifrån att läsaren av utredningen saknar kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck när du skriver utredningen. Tydliggör vad och hur det hedersrelaterade våldet och förtrycket påverkar barnet och vad det får för konsekvenser för barnets framtida utveckling. För att göra en kvalificerad riskbedömning är det av vikt att:
 1. Kartlägg aktuella, historiska och framtida riskfaktorer.
 2. Kartlägg aktuella skyddsfaktorer, undantag till omsorgsbrist, styrkor och resurser, barnets och familjens vilja till förändring
 3. Bedöm framtida risk för den utsatta
 4. Bedöm ärendets allvarlighetsgrad

Fördjupade frågor hedersrelaterat våld och förtryck

- Fördjupade frågor kring information som samlats in initialt. Hur, vem, historik?
- Vad tänker familjen om anseende och rykte? Hur viktigt är det?
- Vilka regler finns inom familjen? Vad är tillåtet/inte tillåtet?
- Hur ser våldet/begränsningarna ut? Hur har det förändrats över tid? Beskriv konkret.
- Fördjupade kunskaper om nätverket. Hur ser det ut, vart finns de, deras inställning till, finns det andra som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck?
- Individens fysiska/psykiska hälsa. Finns det men som kan kopplas till utsattheten?
- Föräldrars bakgrund och nuvarande situation, äktenskap, hem- och förvärvsarbete etc.
- Hur förklarar föräldrarna uppgifterna som framkommit?

10.3. Riskbedömning

Uppgifter som framkommer i den inledande kontakten och som rör skyddsbehov är viktiga i den fortsatta riskbedömningen. Under utredningen bekräftas eller förkastas uppgifterna i kontakten med familjen och andra uppgiftslämnare. Uppgifter som är viktiga att ta reda på är tidigare kännedom om familjen inom socialtjänsten avseende våld mot barn i familjen, våld mellan föräldrarna, förekomst av patriarkal familjestruktur, bortgifta syskon i familjen/släkten etc.

Utifrån information i förhandsbedömning och utredning är det viktigt att göra kontinuerliga riskbedömningar av den unges utsatthet och behov av skydd. Riskbedömning behöver ske när ny information framkommer eller det sker en förändring i den unges livssituation t.ex. byte av skola.

En riskbedömning enligt PATRIARK är en strukturerade och evidensbaserad bedömning utifrån en hederskontext.

10.4. Att tänka på inför det fortsatta arbetet

En brytning med familjen kan bli allt för svår för ungdomen om en känner sig ensam och längtan efter familjen blir för stor. Ungdomen behöver känna att en får mycket stöd och hjälp och ungdomen ska inte bli lämnad ensam med sina tankar. Det är viktigt att avlasta ungdomen från de skuld känslor som en brytning med familjen medför. I vägledningen "Våga göra skillnad" (Länsstyrelsen Östergötland) finns konkreta tips som vad för insatser som behövs ges till ungdomen under olika faser.

Är ungdomen kvar i sin familj behöver ungdomen få tydlig information om lagar, skyldigheter och rättigheter. Är ungdomen över 15 år har en rätt att på egen hand söka bistånd från Socialtjänsten.

Erbjud föräldrar enskilt krisstöd. Familjebehandling är enligt den erfarenhet som finns inte verksam i ärende med hedersrelaterat våld och förtryck.

Medling är inte aktuellt då det innebär att individen ska acceptera visst förtryck. Vi behöver ha en beredskap för att den utsatta tar tillbaka sin berättelse eller anmälan och har behov av fortsatt stödkontakt.

10.5. Barnets bästa i främsta rummet

Det är lätt att vi påverkas av föräldrars perspektiv och får svårt att se barnperspektivet. Att vi gör en problemförskjutning och tänker tonårsproblem och ser inte hedersproblematiken.

Det är inte ovanligt att vi professionella tar hänsyn till familjens egna beskrivningar av varför problemet uppstått och inte vågar ifrågasätta det. Det finns en risk att vi inte tar ett tydligt barnrättsperspektiv.

10.6. Myndig ungdom

För ungdomar 18–19 år ska en skyddsbedömning ska göras inom 24 timmar efter att en anmälan inkommit till socialtjänsten. Tiden för förhandsbedömningen är 14 dagar för ungdomar upp till 20 år. Vill ungdomen ansöka om stöd ska en utredning inledas. Har ungdomen behov av omedelbart skydd ska placering på t.ex. skyddat boende erbjudas. Ungdomen själv bestämmer om och hur information till föräldrar ska ske.

Var noga med att informera ungdomen om vad för stöd socialtjänsten och andra myndigheter kan erbjuda. Informera om stödmöjligheter från frivilligorganisationer som t.ex. GAPF, TRIS etc. Erbjud ungdomen tid för ett uppföljande möte eller en samtalskontakt om möjligt.

Förse ungdomen med aktuella telefonnummer som ungdomen kan behöva vid en akut situation. Tänk på att vara lyhörd för ungdomens förslag på hur en säker kontakten med Socialtjänsten ska ske för att ungdomen inte ska utsättas för risk.

10.7. Säkerhet

Säkerhetsaspekten är oerhört viktig när en person är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt att vara flexibel och att säkerhetsåtgärderna anpassas efter den utsattas individuella behov och var i processen hen befinner sig. För en person som är hårt kontrollerad kan flexibla lösningar, exempelvis när det gäller val av mötesplats, vara den enda möjligheten att kunna få en första fysisk kontakt och initial hjälp. Behovet kan se olika ut och därför ska även åtgärderna kring den utsattas säkerhet anpassas efter omständigheterna.

- Var och hur en ska träffa den utsatta bör föregås av en bedömning utifrån hens behov och säkerhet. Det kan vara farligt för barnet eller den unga att ta sig till socialtjänstens kontor. Därför är det viktigt för socialtjänsten att ta ställning till hur en ska träffa barnet eller den unga på ett säkert sätt.
- Vid möten kan en lämplig säkerhetsåtgärd vara att lämna mobiltelefoner utanför mötesrummet.
- Om fordon skall användas skall den vara registrerad på kommunen eller annan huvudman. Den ska vara neutral på utsidan och inte utmärka sig som kommunens bil.
- Det är inte ovanligt att den utsatta vill ha med sig en stödperson/vän på möten. Det är viktigt att säkerställa att det är den utsattas egen vilja och inte något som påtvingats hen. Det kan därför vara bra att det finns en rutin kring hur förfrågningar om medföljande personer ska hanteras. Exempelvis kan en sådan rutin vara att alltid inleda möten enskilt med den utsatta för att hen skal ges möjlighet att uttrycka sin vilja i enrum.
- Där det misstänks att den utsatta personen har en intellektuell funktionsnedsättning rekommenderas att en tar kontakt med TRIS (Tjejers rätt i samhället) som i sin verksamhet möter hedersvåldsutsatta ungdomar som har en intellektuell funktionsnedsättning. TRIS har en nationell jourtelefon för yrkesverksamma

11. Polisen

Hedersrelaterade brott prioriteras högt av polisen. Poliser över hela landet utbildas i att upptäcka och utreda hedersrelaterad brottslighet. Polisens rutiner och organisation för

hedersrelaterade brott skiljer sig åt, framför allt mellan storstäder och mindre orter. Men i stora drag är arbetsgången densamma.

Polisen har ett nationellt kompetensnätverk mot hedersrelaterade brott. Nätverket består av cirka 70 kontaktpersoner med specialistkompetens. Det finns kontaktpersoner i varje polisområde.

Om polisen bedömer att det rör sig om ett brott inleder de en utredning med förhör med målsägande, vittnen och misstänkta. Polisen kan även samarbeta med skolpersonal, personal inom socialtjänsten och med personal vid skyddat boende.

Hedersrelaterade brott ska utredas så snabbt som möjligt. Ibland kan den som är utsatt behöva någon form av skydd, som till exempel larmpaket eller skyddat boende. Det gäller även under och efter en rättegång. Det är socialtjänsten som ansvarar för skyddat boende, oftast i samarbete med en ideell organisation.

Ibland behöver polisen anlita en tolk. Tolken ska förhålla sig neutral i ärendet och har tystnadsplikt. Polisen möjlighet att flagga för ärenden där det finns anledning att utreda ett eventuellt hedersmotiv. Syftet med hedersmarkeringen är inte att föra statistik utan att tidigt identifiera brotten för att rätt åtgärder ska vidtas initialt, under utredningen och i skyddsarbetet med de utsatta.

Det finns interna rutiner som har arbetats fram för ärendegången när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck som polisen arbetar utifrån.

12. Könstympning

Kvinnlig könstympning är en mångtusenårig, ickereligiös tradition som tidigast beskrevs ca 500 år f Kr. UNICEF beräknar att drygt 200 miljoner flickor och kvinnor i världen är utsatta. Socialstyrelsen uppskattar att närmare 40 000 flickor och kvinnor som bor i Sverige kan ha blivit utsatta för någon form av könstympning innan de kom hit.

Könstympning kan upptäckas i alla verksamheter där barn och unga vistas. Den som blivit utsatt kan till exempel ha smärta, blödning, infektion, skador på angränsande organ och återkommande urinvägsinfektioner. Det kan också innebära infertilitet, menstruationsproblem, smärtsamma undersökningar och problem vid förlossningsarbete. Det är också vanligt att känna skam eller ha ångest och depression.

12.1 Våga fråga

Det är viktigt att fråga flickor och unga kvinnor om kvinnlig könstympning kan kännas svårt att prata om könstympning. Det handlar om att vara saklig och samtidigt lyhörd för olika personers reaktioner och inställning. Behovet av professionell tolk kan inte nog betonas. Här följer ett exempel på hur man kan uttrycka sig för att underlätta bemötandet av könstympade kvinnor. Generellt gäller att VÅGA FRÅGA.

Några råd vad gäller samtal med flickor/ kvinnor som kan ha blivit utsatta för könstympning:

- Ge flickan/kvinnan tid att prata och visa att du är intresserad av att lyssna.
- Se till att miljön är ostörd
- Var tydlig med och informera om att det finns hjälp att få för de eventuella konsekvenser som könsstympningen kan ha inneburit. Använd ett enkelt språk om flickan/kvinnan inte kan svenska så bra.
- Var inte dömande – men betona att könsstympning av flickor och kvinnor är illegal i Sverige och medför hälsorisker. Betona att det inte är flickans/kvinnans skuld om könsstympning har skett.
- Var lyhörd för det faktum att flickan/kvinnan kan vara lojal mot sina föräldrar.
- Förklara tydligt att i och med att könsstympning av flickor och kvinnor är olagligt i Sverige, kan lagen användas för att hjälpa familjer att skydda flickor.
- Informera om tystnadsplikten och att vårdnadshavare inte kommer att informeras, oavsett ålder

Alla typer av könsstympning av kvinnor är enligt svensk lag förbjuden sedan 1982. Lagen har skärpts i omgångar. Den yrkesperson som kommer i kontakt med könsstympning i någon form har en skyldighet att anmäla misstänkt könsstympning till socialtjänsten. Kvinnlig könsstympning och tvångsgifte är brottsliga handlingar, även redan på planeringsstadiet.

Vid misstanke om brott gör en polisanmälan. Se kontaktlistan.

Kontaktuppgifter för yrkesverksamma

Resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck Barnhus Fyrbodals

Resurscentrum hedersrelaterat våld och förtryck är en förstärkt del av Barnhus Fyrbodals där åklagare, polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård samverkar kring barn som misstänks varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Telefon samordnare Resurscentrum
0520 – 49 67 08 och 0520 - 49 68 08

GAPF - Glöm aldrig Pela och Fadime

Arbetar med rådgivning och utbildning för yrkesverksamma samt stöd till kvinnor och flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Telefon till kontoret (9-17): 08-711 60 32
Mobil (Övrig tid, akuta fall): 070-000 93 28
Mail: stodjour@gapf.se
www.gapf.se

TRIS - tjejers rätt i samhället

En organisation som arbetar förebyggande mot hedersrelaterat förtryck och våld.

Jourtelefonen är öppen vardagar mellan
08:00-18:00: 0774-40 66 00
Mejl: info@tris.se
Webbplats: www.tris.se

Nationella stödtelefonen

Är till för yrkesverksamma eller ideella som behöver råd och konsultation i situationer där barn och vuxna är utsatta, eller misstänks riskera att utsättas för hedersrelaterat förtryck.

Telefonen är bemannad helgfria vardagar, måndag till fredag, kl. 09:00-16:00.
Ring telefonnummer: 010-223 57 60

Det har vid några tillfällen inträffat att det inte gått nå stödtelefonen på grund av tekniska problem. Om detta händer, ring Eva Asmar på tfn: 010-223 52 84 (eller växeln 010-223 50 00).

www.hedersfortryck.se

UD - Utrikesdepartementet

Råd och konsultation vid oro eller misstanke när någon har blivit bortförd mot sin vilja.

UD – Jourens telefon
08-405 50 05
Regeringskansliets växel
08 – 405 10 00

Polis

Är det en akut situation ska du alltid ringa 112.

Ej akut Ring 114 14 eller tipsa via webben

[Tipsa polisen via webbformulär \(ej akuta tips\)](#)

Gryning

Råd & Stöd

Erbjuder rådgivning till yrkesverksamma inom socialtjänst eller liknande vardagar kl 9-16

telefon 070-262 24 74

www.gryning.se

Kontaktuppgifter för utsatta

Kontakta socialtjänsten, ungdomsmottagningen eller elevhälsa i respektive kommun, se respektive hemsida.

Enheten mot våld i nära relationer i Trollhättan

Erbjuder samtal och skyddat boende för avtalskommuner.

Kontakt

Telefon: 0520-49 54 00

frittfranvald@trollhattan.se

Kriscentrum – Uddevalla

Kriscentrum i Uddevalla kommun erbjuder råd och stöd för den som är eller har varit utsatt för våld eller hot i nära relation.

Kontakt

0522-69 51 96

GAPF - Glöm aldrig Pela och Fadime

Arbetar med att ge stöd till kvinnor och flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Telefon till kontoret (9-17) : 08-711 60 32

Mobil (Övrig tid, akuta fall): 070-000 93 28

Mail: stodjour@gapf.se

www.gapf.se

TRIS - tjejers rätt i samhället

En organisation som arbetar förebyggande mot hedersrelaterat förtryck och våld.

Jourtelefonen är öppen vardagar mellan

08:00-18:00: **0774-40 66 00**

Mejl: info@tris.se

Webbplats: www.tris.se

Polis

Är det en akut situation ska du alltid ringa 112.
Ej akut Ring 114 14 eller tipsa via webben
[Tipsa polisen via webbformulär \(ej akuta tips\)](#)

Kvinnofridslinjen

Till Kvinnofridslinjen kan du ringa dygnet runt om du vill tala med någon om dina upplevelser eller om du har frågor
Telefon: **020-50 50 50**
Webbplats: kvinnofridslinjen.se/sv/utsatt-for-vald

Tjejjouren Väst

Nås vi chat och mejl, för tjejer som identifierar sig som tjej.
Chatten är öppen:
tisdag KL 20-22
torsdag KL 20-22
söndag KL 20-22
Övriga tider går det att maila: hej@tjejjourenvast.se
Frågor om verksamheten: info@tjejjourenvast.se
Använd en mailadress utan ditt namn om du vill vara anonym.
<https://www.tjejjourenvast.se/>

Kvinno-, tjej- och ungdomsjourer

Hos tjej-, ungdoms och kvinnojourer kan du som ringer välja att vara anonym. Alla jourkvinnor/jourtjejer har tystnadsplikt.
Webbplatser:
Unizon: www.unizon.se
Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige: www.roks.se
Tjejjourer: www.tjejjouren.se

Linnamottagningen/Kvinnors nätverk

Linnamottagningen har sedan 1998 gett stöd, skydd och rådgivning till tjejer och killar som utsätts för kontroll, hot och våld från familj, släkt och andra närstående. Mottagningen har HBT- och kulturkompetens.
Telefon: 08-728 00 55
Webbplats: kvinnonet.net

Somaya kvinno- och tjejjour

Somaya kvinno- och tjejjour ger råd och stöd via sin stödtelefon. De talar flera språk.
Webbplats: www.somaya.se

Kärleken är fri – Rädda Barnen – stödchatt för barn och unga

Chatten är till för barn och unga som behöver stöd eller hjälp. Du som barn eller ungdom kan fråga om allt kring rättigheter, våld, hedersförtryck, begränsningar och tvångsäktenskap.
Webbplats: karlekenarfri.se
Mejl: stodchatt@rb.se

RFSL Stödmottagning

RFSL Stödmottagning finns till för HBTQ-personer som har blivit utsatta för kränkningar, hot och våld.

Telefon: 020-34 13 16

Mejl: stod@rfsf.se

Bris

Bris är en organisation som stöttar barn som far illa och kämpar för ett bättre samhälle för barn. Du som är upp till 18 år kan anonymt ringa och prata med en kurator på Bris. Bris betalar samtalet och det syns aldrig på din telefonräkning att du har ringt till Bris. Alla kuratorer på Bris har tystnadsplikt.

För barn: telefon 116 111, chatt [bris.se](https://www.bris.se), mejl bris.se

Webbplats: www.bris.se

Elektra

Elektra är en organisation som arbetar med tjejer och killar som lever med hedersrelaterat förtryck och våld. Både killar och tjejer kan vända sig hit.

Webbplats: elektra.fryshuset.se

Vulvamottagningen

Vulvamottagning på Angereds Närsjukhus tar emot patienter som har problem orsakade av kvinnlig omskärelse.

<https://www.angeredsnarsjukhus.se/vara-mottagningar/gynekologimottagning2/vulvamottagning/>

Ungdomsmottagningen

<https://www.umo.se/vald-och-krankningar/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Källor, hänvisningar och användbara länkar

Mänskliga rättigheter

<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/lagar-och-manskliga-rattigheter/manskliga-rattigheter/>

Nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor

https://www.regeringen.se/49d3d6/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf

Hedersförtryck.se

<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/vad-ar-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

<http://www.hedersfortryck.se/publikationer/vaga-gora-skillnad/>

<http://www.hedersfortryck.se/publikationer/vaga-sta-kvar-en-mindre-kommuns-erfarenheter-av-ett-framgangsrikt-arbete-mot-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

<http://www.hedersfortryck.se/publikationer/vald-i-hederns-namn/>

<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/konsstympning/>

Tris.se – Tjejers rätt i samhället

<https://www.tris.se/>

NCK - Nationellt centrum för kvinnofrid

<https://www.nck.uu.se/>

Länsstyrelsen Västra Götaland

<https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/samhalle/social-hallbarhet/mans-vald-mot-kvinnor.html>

Barnkonventionen

<https://unicef.se/barnkonventionen>

<https://www.barnombudsmannen.se/>

Skolverket

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2018/hedersrelaterat-vald-och-fortryck---skolans-ansvar-och-mojligheter>

Socialtjänstlagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Allmänna råd SOFS 2014:6

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2014-5-20.pdf>

Offentlighet och sekretesslagen 2009:400

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400

Handboken VÅLD

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2016-6-37.pdf>

Kärleken är fri – Rädda barnen

<https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/>

Barnhus Fyrbodal

<https://www.trollhattan.se/startside/omsorg-och-hjalp/vald-i-nara-relationer/barnhus-fyrbodal/>

VKV- Västra Götalandsregionens kompetenscenter om våld i nära relationer

<https://www.valdinararelationer.se/vkv/>

Regionala medicinska riktlinjer

<https://alfresco.vgregion.se/alfresco/service/vgr/storage/node/content/43333/Hedersrelaterat%20våld%20och%20förtryck.pdf?a=false&guest=true>

Polisen

<https://polisen.se/utsatt-for-brott/olika-typer-av-brott/hedersrelaterade-brott/>

<https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2019/juni/hedersrelaterad-brottslighet--sa-jobbar-polisen/>

Barnafrid - ett nationellt centrum för kunskap om våld mot barn

<https://liu.se/forskning/barnafrid>

Frågor att ställas till elever i åk 8 och gymnasiet åk 1. Vid upptäckt se avsnitt 8.2 och 8.3.

Inledning

- Heder uppnås genom kontroll av närstående flickor och unga kvinnors sexualitet. Kärnan i det hedersrelaterade förtrycket är att såväl flickans närstående mäns status, liksom släktens, klanens och stammens är beroende av att hon är oskuld vid äktenskapets ingående.
- Att kontrollen sker på en lång rad olika sätt, som att inte få välja vänner, inte få delta i skol- och fritidsaktiviteter, inte få ha flick-/pojkvän eller att behöva gifta sig i ett barn-, kusin- eller tvångsäktenskap. Kontrollen kan också ske i form av könsstympning.
- Att också pojkar och unga män blir bortgifta. I det vardagliga livet kontrolleras de indirekt genom att behöva kontrollera sina systrar, mödrar och kvinnliga kusiner.
- Att barnuppfostran oftast är auktoritär, vilket bland annat innebär att föräldrarna förväntar sig lydnad från barnens sida och att det är den unga som anses ansvarig för eventuella konflikter; att det är hon/han som har gjort fel.
- Att de hierarkiska strukturerna; den enskilde är underordnad gruppen, att kvinnor, män och äldre bestämmer över yngre är förutsättningar för att traditioner som barn, kusin- och tvångsäktenskap lever vidare och vice versa.
- Att de unga har utsatts för en rad traumatiserande händelser vilka för den enskilda kan leda till en rad långsiktiga följder.
- Att föräldrarna, om de skulle acceptera vård utanför familjen eller ta ställning för ungdomen, dvs. att det är föräldrarna som haft fel, skulle kunna leda till att de isoleras/bestrasas av övrig släkt, klan eller stam. De riskerar samma konsekvenser som den unga i förhållande till sin familj och släkt (VÅGA STÅ KVAR – Länsstyrelsen Östergötland).

FÖRDJUPADE HÄLSOFRÅGOR ELEVHÄLSOENKÄT

SKOLMILJÖ

1. Har du killkompisar och tjejkompisar i skolan?
Om inte, varför?
2. Är det tillåtet att du har kompisar av motsatta könet?
3. Har du syskon/kusiner/annan släkt på skolan?
Om ja, vad tycker du om det?
4. Känner du dig övervakad/kontrollerad utav någon på skolan?
Om ja, av vem?
Vad tycker du om det?
5. Finns det någon på skolan som du själv ska övervaka/hålla koll på?
Om ja, vem ska du rapportera till?
6. Får du följa med på skolans utflykter/skolresor?
Om inte, vad tror du det beror på?
7. Får du följa med på skolans läger med övernattning?
Om inte vad tror du det beror på

FYSISK AKTIVITET OCH RÖRELSE

8. Är det både killar och tjejer med på idrottslektionerna?
Om inte, vad tror du det beror på?
9. Får du ha idrott ihop med det motsatta könet?
Om nej, vad skulle hända om du hade det?

FRITID OCH RELATIONER

10. Träffar du kamrater på fritiden?
Om inte, varför?
11. Har du någon speciell tid du måste vara hemma på em/kvällen?
Vad händer om du missar tiden?
12. Vilken tid ska dina syskon vara hemma?
Vad tycker du om det (om tiderna skiljer sig åt)?
13. Har du några fritidsaktiviteter utanför hemmet?
Om ja, får du lov att gå dit själv?

Om nej, vad tror du det beror på?

14. Brukar du hjälpa till hemma?

Om ja, med vad?

Hinner du med egna intressen och skolarbete?

15. Hjälper dina syskon också till?

Både bröder och systrar?

16. Har du mycket regler hemma du måste följa?

Om ja, vad kan hända om du ej följer dessa?

17. Finns det något du måste göra som du inte vill?

18. Finns det något du vill göra men inte får/vågar?

19. Känner du dig kontrollerad av din familj?

Om ja, vad skulle du vilja förändra?

20. Har du egen mobiltelefon?

Om ja, är det någon som brukar gå igenom din telefon/läsa dina sms?

21. Får du klä dig hur du vill?

Om nej, beskriv

Vad skulle hända om du valde andra kläder?

22. Om eleven använder slöja

Hur gammal var du när du fick börja bära slöja?

Vem har bestämt att du ska bära slöja?

Vill du bära slöja?

Vad tror du skulle hända om du valde att sluta använda den?

FÖRHÅLLANDEN OCH GIFTERMÅL

23. Är dina föräldrar gifta?

24. Fick de välja själva vem de skulle gifta sig med?

Om inte, vem valde det?

25. Hur gammal var din mamma/dina syskon när hon/de gifte sig?

26. Har du varit kär någon gång?

27. Är du kär i någon nu?

Om ja, kan du prata med din familj om det?

28. Har du pojkvän/flickvän?

Om ja, vet dina föräldrar om att ni träffas?

29. Kan du visa öppet bland andra människor vem du är tillsammans med?

Om inte, vad tror du skulle hända om du gjorde det?

30. Får du vara tillsammans med vem du vill oavsett etnicitet eller religion?

31. Är det någon annan än du som bestämmer vem du ska gifta dig med?

32. Är det bestämt vem du ska gifta dig med?

Om ja, vad känner du för det?

Vet du när det är planerat att du ska gifta dig?

Vad skulle hända om du vägrade gifta dig med den personen?

33. Det finns familjer som gifter bort sina barn. Är du oroad att det ska hända dig?

34. Har ni några planer på att resa utomlands?

HOT, VÅLD OCH ÖVERGEPP

35. Har du blivit hotad eller slagen?

Om ja, vad var anledningen till att du blev hotad eller slagen?

Fick du hjälp och stöd utav någon?

Blev det polisanmält?

Om nej, varför?

36. Är det någon som rört vid din kropp på ett sätt du inte vill?

Om ja, vad hände?

Fick du hjälp och stöd utav någon?

Blev det polisanmält?

Om nej, varför?

37. Har du blivit tvingad att röra vid någon annans kropp på ett sätt du inte vill?

Om ja, vad hände?

Fick du hjälp och stöd utav någon?

Blev det polisanmält?

Om nej, varför?

KÖNSSTYMPNING

38. Har du menstruationsbesvär och/eller urinvägsbesvär?

39. Tar det lång tid när du kissar?

40. Jag vet att det finns flickor från ditt hemland som utsätts för kvinnlig könsstympning, vet du vad könsstympning är?

Eller använd formulering kvinnlig omskärelse, opererad i underlivet, klippt, "som traditionen bjuder"

Visa vid behov bilder, se länk nedan

<https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/sjukdomar--besvar/konsorgan/konsstympning--omskarelse-av-flickors-underliv/>

41. Är du utsatt för könsstympning?

Om ja, har du besvär?

Om nej, är du oroad att du ska utsättas för detta?

Lämna ut könsstympningspass och förklara att de ska visa upp detta om de reser till sitt hemland

42. Har du syskon som riskerar att bli eller har blivit könsstympade?

Lämna ut könsstympningspass och förklara att de ska visa upp detta om de reser till sitt hemland

43. Det är stora hälsorisker med att vara könsstympad, vet du att det finns hjälp att få?

44. Vill du ha hjälp?

Erbjud hjälp att kontakta Vulvamottagningen, Amelmottagningen eller Ungdomsmottagningen

45. Vet du om att det är olagligt enligt svensk lag att tillåta och planera könsstympning på barn även om det utförs/utförts i ett annat land?

FRAMTIDEN

46. Får du själv välja hur din framtid ska se ut?

47. Känner du till Barnkonventionen och dina rättigheter som ungdom i Sverige?

Visa och förklara

Informera om telefonnummer till stödtelefon hos TRIS och GAPF, se bifogade dokument.

Samtal för bättre sexuell hälsa

Dessa frågor ställs för att kunna ge bättre vård och stöd. Besvara frågorna genom att kryssa rutan vid det alternativ som stämmer bäst för dig. Att svara är helt frivilligt. Ni kommer tillsammans gå igenom och prata om dina svar.

1. Hur gammal är du?	_____ år						
2. Vilket kön har du? Med kön menar vi könsidentitet, alltså det kön du själv känner dig som.	Man ☐	Kvinna ☐	Annat/blåde man och kvinna ☐	Vet inte/ Vill ej svara ☐	Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐		
3. Är du eller har du erfarenhet av att vara transperson?	Nej ☐	Ja ☐	Vet inte/Vill ej svara ☐			Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐	
4. Vilken sexuell läggning har du? Betraktar du dig idag som:	Heterosexuell ☐	Homosexuell ☐	Bisexuell ☐	Annat ☐			Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐
5. Vem/vilka bor du tillsammans med? Välj det alternativ som bäst stämmer in på hur du bor just nu.	Ensam ☐	Hos förälder/ föräldrar ☐	På familjehem/ på HVB ☐	Med kompis/ kompisar ☐	Med partner ☐	Annan ☐	Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐
6. Har du bott i familjehem eller på institution/ HVB tidigare?	Nej ☐		Ja ☐			Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐	
7. Hur ofta har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?	4 ggr/vecka eller mer ☐	2-3 ggr/vecka ☐	2-4 ggr/månad ☐	1 gång/månad eller mindre ☐	Aldrig ☐	Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐	
8. Har du någon gång använt droger? Lex. cannabis, amfetamin, kokain, heroin, ecstasy, LSD, anabola steroider eller oförskrivna läkemedel	Ja, under de senaste 30 dagarna ☐	Ja, under de senaste 12 månaderna ☐	Ja, för mer än 12 månader sedan ☐	Aldrig ☐			Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐
9. Har du varit utsatt för våld? Fysiskt våld kan vara att bli slagen eller skadad. Psykiskt våld kan vara att bli förnedrad, hotad, trakasserad, mobbad. Sexuellt våld kan vara att bli utsatt för eller se på sexuella handlingar mot sin vilja, sexuella trakasserier eller att någon utan tillåtelse sprider nakenbilder. Våld sker även på nätet. Flera svar möjliga.	Ja, fysiskt ☐	Ja, psykiskt ☐	Ja, sexuellt ☐	Ja, bevitnat våld ☐	Aldrig i någon form ☐	Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐	

Att ha sex kan – men behöver inte – betyda att man hade ett samlag vagtalt, oralt eller analt. Sex kan vara alla möjliga saker, som till exempel att onanera med någon annan, hångla, smeka eller bli smekt. Det kan ske när man träffas fysiskt men också online. Du bestämmer själv vilket tillfälle som var den första gången för dig. Du är klar med formuläret om du inte har haft sex med någon annan.

10. Hur gammal var du den första gången du hade sex med någon annan? _____år	Vill prata om detta/förstår inte frågan ☐
--	---

Att ha sex kan – men behöver inte – betyda att man hade ett samlag vaginalt, oralt eller analt. Sex kan vara alla möjliga saker, som till exempel att onanera med någon annan, hångla, smeka eller bli smekt. Det kan ske när man träffas fysiskt men **också via mobil eller dator**. Du bestämmer själv vilket tillfälle som var den första gången för dig.

Om du inte haft sex med någon så är du nu klar med frågeformuläret.

14. Hur gammal var du första gången du hade sex med någon?	_____år				
15. Hur många personer har du haft sex med under det senaste året? Gäller även via mobil eller dator.	_____stycken				
16. Hur ofta använder du och dina partners kondom eller slickklapp som skydd mot könssjukdomar?	Alltid ☐	Ibland ☐	Aldrig ☐	Vet inte ☐	Aldrig ☐
17. Hur ofta använder du eller dina partners skydd mot graviditet?	Alltid ☐	Ibland ☐	Aldrig ☐	Vet inte ☐	Ej aktuellt ☐
18. Har du, eller har du haft klamydia, gonorré, syfilis, hepatit eller hiv?	Ja ☐		Nej ☐		Vet inte ☐
19. Har du eller någon partner blivit oplanerat gravid?	Ja ☐		Nej ☐		Vet inte ☐
20. Har du använt sex för att avsiktligt skada dig själv eller för att hantera jobbiga känslor? Gäller även via mobil eller dator.	Ja ☐		Nej ☐		Vet inte ☐
21. Har du fått ersättning eller betalning för sexuella tjänster? Gäller även via mobil eller dator. Ersättning kan t.ex. vara pengar, alkohol, cigaretter, droger, boende, mat, saker, resor m.m.	Ja ☐		Nej ☐		Vet inte ☐
22. Har du gett ersättning eller betalat för sexuella tjänster i Sverige eller utomlands? Gäller även via mobil eller dator.	Ja ☐		Nej ☐		Vet inte ☐

Skriv gärna ned egna funderingar som du vill att vi pratar om:

Personalens anteckningar
(flera svar möjliga)

A
 B
 C
 D
 E
 F
 G
 H
 Bokad besök

 Drop-in/obokat besök